

Susanna
Alakoski
Het
Londen
meisje

Van de schrijfster van
*De meisjes van de
katoenfabriek*

De jaren vijftig van de twintigste eeuw. Greta heeft haar moeder Hilda en de oude katoenfabriek in het Finse Vasa verlaten voor een beter leven in Stockholm. Ze deelt een kamer met haar beste vriendin en werkt als verpleeghulp in een ziekenhuis, waarna haar dromen haar nog verder voeren: naar Londen. Daar vindt Greta werk bij de familie Conley, ze leert Engels en sluit vriendschap met andere au pairs. De katoenfabriek en de textielindustrie lijken ver weg.

Thuis in Vasa schrijft Hilda lange brieven aan Greta, en kan haar geluk niet op als haar dochter aankondigt naar huis te komen.

Na *De meisjes van de katoenfabriek* vervolgt Susanna Alakoski met *Het Londen-meisje* haar reeks romans over vier generaties Finse en Zweedse vrouwen, hun werk en dromen tijdens de twintigste eeuw.

‘Prachtig [...] schitterend [...] In *De meisjes van de katoenfabriek* worden Hilda’s lotgevallen indringend en meeslepend beschreven.’ – *NRC*

‘De tekst buldert, zingt en fluistert vol lust, als Susanna Alakoski verlangen en politieke strijd verbeeldt. [...] Dit is rijke, krachtige literatuur.’ – *Sydsvenskan*

‘Een indrukwekkend epos.’ – *Aftonbladet*

Susanna Alakoski (1962) is geboren in Finland en groeide op in Zweden. Ze debuteerde met de roman *Svinalängorna*, die met de Augustprijs werd bekroond en werd verfilmd. Het eerste deel van haar buitengewoon succesvolle roman-serie over vier generaties vrouwen, *De meisjes van de katoenfabriek*, over het leven van Hilda, werd genomineerd voor de Finse Literatuurprijs en bekroond met de Sjödin-prijs en de Aronson-prijs. *Het Londen-meisje* is het tweede deel en gaat over Hilda’s dochter Greta. De roman werd vertaald door Neeltje Wiersma.

SUSANNA ALAKOSKI

Het Londen-meisje

uitgeverij
ORLANDO

Met dank aan de Swedish Arts Council voor hun bijdrage aan de vertaalkosten.

**SWEDISH
ARTSCOUNCIL**

Kalevala, Het epos der Finnen, verz. door Elias Lönnrot. In Nederlandse verzen (vert. uit het Duits naar de oorspr. Finse uitg.) gebracht door Mies le Nobel. Uitgeverij Vrij Geestesleven, Zeist, 1985.

Op pagina 145 wordt geciteerd uit: J.D. Salinger, *De vanger in het graan*. Vertaald door Johan Vos. De Bezige Bij, Amsterdam, 2019.

© 2021 Susanna Alakoski

Oorspronkelijke titel *London-flickan*

Oorspronkelijke uitgever Natur och Kultur, Zweden

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Nordin Agency AB, Zweden

© 2024 Nederlandse vertaling Neeltje Wiersma en Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld Unsplash / Hennie Stander

© Foto auteur Sara MacKey

Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 978 90 833757 5 5

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

Augustuskoorts. De scheren waren roodgeel. De zon zag er vermoeid uit, bracht het niet op naar de toppen van de sparren te klimmen. De donkere schaduwzijden van de dennen weerspiegelden in het water. Greta hield haar tas stevig vast. Daarin zat het woordenboek. Daarin zat het paspoort. Dat had ze meegenomen, ook al had Hilda, met haar hand op de Bijbel, haar verzekerd dat je kon vertrouwen op wat er in de katoenfabriek werd gezegd. In Zweden was een verklaring bekend-gemaakt, als het al een verklaring was. De paspoortcontrole tussen Zwe-den en Finland was opgeheven. Helli had het haar ook verzekerd. Het was waar dat Zweden, Denemarken, Finland en Noorwegen een over-eenkomst hadden gesloten waardoor elke Scandinaviër direct van het ene Scandinavische land naar het andere kon reizen. Dus, grapte Helli, als Greta gewoon een goedgekeurde grenspost passeerde en zich keurig gedroeg, zou alles goed gaan. Bovendien werd er ook gesproken over de EEG, een vrijhandelsovereenkomst die het mogelijk zou maken om vrije handel met elkaar te drijven, Greta kon dus in de toekomst alles wat ze maar wilde worden, zelfs handelsreiziger.

Het water achter de veerboot schuimde wit. Het deed Greta denken aan het poetskatoen in het magazijngebouw. Het kreeg de kopergroene kleur van uitgeslagen metaal. Het deed denken aan de vloer in de ver-verij. Maar het vaarwater van Stockholm was niet zomaar een wasmid-del. Ze haalde diep adem. En de lucht is net zo schoon, dacht ze, als de pas gewassen ruiten van Villa Sandviken.

De mantelmeeuwen zwermden rond de schoorsteen van de veerboot. Langs de zomervilla's en het sprookjeskasteel. Niet één huis dat door bommen in puin was gelegd. Niet één! Bij het fort van Vaxholm kwam een groep hongerige krijsende meeuwen aanvliegen. Deze zeevogels zeilden weg zonder te stoppen. Misschien zaten ze al vol. Mis-schien waren het Finse meeuwen. Misschien gingen ze terug naar Fin-land, mijmerde Greta, en ze liet haar blik langs de kust dwalen.

Lieve hemel.

Ook geen gebombardeerde schuren.

Geen loopgraven.

Niet één ruïne.

Er kwamen steeds meer mensen op het dek. Vermoeide kinderen en ouders met rode ogen, matineuze toeristen. Greta trok haar koffer naar zich toe. Ze maakte ruimte voor een paar chique heren met een kater. Ze voelde in de handtas of het loopplankkaartje er nog was. In de tas zat ook het briefje met het adres van Aili. Åsögatan, spelde Greta. Åsöö. Ze kende genoeg Zweeds om zich te kunnen redden. De zeelieden wurmden zich tussen de passagiers. Waldemarsudde, hoorde Greta iemand zeggen. *Waldemarsudde*. Greta zou nooit het woord *Waldemarsudde* vergeten. De eerste Zweeds-Zweedse woorden die ze in Stockholm leerde.

De stad was gehuld in ochtendlijke mistsluiers. Een hoge kerktoren stak boven de nevel uit. Witte Svea-boten lagen rijen dik naast elkaar. Greta schrok op toen het geloei van de scheepshoorn van de Zweedse veerboot langs het hemelgewelf galmde en zich daar vermengde met de zwarte rook. Ze was er, nu was ze aangekomen. Aili zou bij de Katarina-lift staan. Trams, stel je voor, nu zou ze voor het eerst van haar leven met de tram reizen.

Welkom, zei Aili, en ze hielp Greta met haar koffer. Hoe was de reis? Jezus, antwoordde Greta, het was alsof je je een hele dag op een deinende kermis bevond. De Ragne is een mooie boot, vervolgde ze. Ja, antwoordde Greta, maar weet je, in Vasa kwamen er vijftien Finssprekende houthakkers aan boord, zij waren onderweg naar Zuid-Zweden om daar in de bossen te werken. Ze gingen allemaal languit op de vloer in de salon liggen met hun rugzakken, bijlen en messen. Geloof me, de boot voelde meer aan als een vrachtschip met een lading katoen dan als een moderne passagiersveerboot. De Ragne werd vóór de oorlog besteld voor de veerdienst tussen Stockholm en Lübeck, zei Aili, daarom is de decoratie aan boord zo mooi. De houthakkers kotsten en kreunden, ging Greta verder. Zelf zat ik het grootste deel van de tijd stil, ook vanwege mijn moeders waarschuwingen, snap je. Je weet hoe die klinken. Greta deed Hilda's stem na: Pas goed op je portemonnee. Je moet op de handtas gaan zitten. Beloof me dat je met niemand praat.

‘Je hebt met niemand gepraat?’

‘Ik heb natuurlijk met alle houthakkers gepraat. Heb ze trouwens ook gekust.’

‘We moeten trouwens bij Leila langs.’

‘Wie is Leila?’

‘We zijn collega's.’

‘We gaan dus niet met de tram?’

‘Nee, het is heel dichtbij.’

‘Waarom moeten we eerst bij Leila langs?’

‘Ze heeft hulp nodig.’

De mist trok op. Greta keek haar ogen uit. Geen kapotte winkelruiten. Geen ingestorte winkelpaleizen. Geen gestripte huizen, kapotgeslagen deurramen of afbladderende, gekleurde pijlen op de muren die de weg wezen naar de schuilkelders. Greta keek uit over de daken. Roze, rode, groene en gele huizen. Torens en pinakels. Ze zou zo snel mogelijk naar huis schrijven over de reis. Maar eerst moest ze een paar weken werken zodat ze meteen wat geld kon meesturen.

De kamer rook naar ziekte. Op het bed lag een vrouw. Greta begreep meteen dat ze erg ziek was, toen ze haar ogen opende noch groette. Ze beende naar het raam. Toen ze het opendeed, dansten de reflecties over de muren en verder naar Leila's grauwe gezicht. Help even, zei Aili. Greta keek om zich heen, waarmee?

'Ze moet gewassen worden.'

'Wat is er gebeurd?'

Aili haalde haar schouders op. Het bekende oude liedje, zei ze. Leila ging naar Maxim. Leila ontmoette een knappe man. De knappe man beloofde een ring om haar vinger te schuiven, maar deed in plaats daarvan het zijne en verdween daarna spoorloos. En nu moeten wij, Leila's landgenoten en vriendinnen, Leila helpen. Mijn god, landgenoten en vriendinnen, dacht Greta, ik ben net aangekomen met de ochtendboot om mijn nieuwe leven te beginnen. Zeker, zeker, zei ze.

Leila had een nummer gekregen en was naar een adres gegaan. De man die opendeed zag er niet uit als een dokter. Hij leek eerder een koksmatje, of een postbode, had Leila verteld. Niettemin volgde ze hem naar de keuken. En was ze toch op de keukentafel gaan liggen. Het koksmatje had daarna op haar buik geduwd met zijn vingers in haar. Ze was zeker zwanger, had hij gezegd. De ingreep zou twee maandsalarissen kosten. Leila had niet genoeg geld gehad en had een paar pillen geslikt en nu lag ze hier met koorts, badend in het zweet. En nu moest ze gewassen worden. De pijn duurt nu al vijf dagen, zei Aili terwijl ze Leila's voorhoofd bette, en ze heeft nog maar amper gebloed.

'Waarom brengen we haar niet naar het ziekenhuis?'

'Dat kan ze niet.'

'Dat kan ze in deze toestand toch niet zelf beslissen?'

'Greta, het gaat niet.'

Greta tilde Leila's koortsige hoofd op, gaf haar water. Toen tilden ze samen haar hele lichaam op, trokken de lakens glad en wasten haar zowel van boven als van onderen. Aili mompelde als een wonderdokter. Altijd hetzelfde oude verhaal. Het is allemaal te regelen, maar we mogen dat niet. En in plaats daarvan reizen meisjes met geleend geld naar Polen, en gaan ze naar loodgieters en naar wie dan ook. Op zoek gaan naar de legale weg heeft geen zin, snoof ze. Waarom niet, vroeg Greta. Aili lachte. Voor het onderzoek is een bezoek aan een gespecialiseerde arts, en een bezoek aan een maatschappelijk werker nodig. Het vereist

een psychiatrische observatie van meerdere dagen en daarvoor moet Leila hier worden opgenomen op een psychiatrische afdeling. En Leila moet al deze onderzoeken en afspraken zelf regelen. En vervolgens moet Leila's hele leven in kaart worden gebracht, welke ziektes er in de familie voorkomen, en onder welke omstandigheden ze is opgegroeid. Ze willen alles precies weten. Zelfs je financiële situatie, wat voor werk je doet en hoelang je al in dienst bent. Ze willen ook weten of het zwaar of licht werk is, en er is goedkeuring van een eventuele echtgenoot of voogd, of van een familielid of andere naasten nodig. Op basis van het onderzoek informeren de artsen via de Medische Raad of zij van mening zijn dat een abortus wel of niet moet worden goedgekeurd. Leila is niet ziek of zwak en ze is niet verkracht. Maar ze komt uit Finland en dan lukt het heel eenvoudig niet omdat ze hier in Zweden ook geen vriendje, familie of naaste heeft. Bovendien maken ze soms van de gelegenheid gebruik om meisjes, als ze nog onder narcose zijn, te steriliseren.

‘Je liegt!’

‘Er wordt gepraat onder de winkelbedienden... Als ze denken dat er geestesziekte in de familie voorkomt, of dat je sociaal bent uitgesloten, of van een gemengd ras, dan gebeurt dat.’

‘Belooft je dat we haar naar het ziekenhuis brengen als ze niet beter wordt?’

‘Ik beloof het.’

De kamer was op de tweede verdieping. Een smal bed. Een ronde tafel, een kleine bank, een fauteuil en een ladekast. De staande lamp was bekleed met gestreepte stof, net als de bank. En heb je echt een eigen radio, vroeg Greta Aili. Jazeker, antwoordde Aili. En een mooie toilet-tafel, zoals je ziet. Greta streelde het tafelblad met haar hand en pakte de handspiegel op. Parelmoeren pailletten, zei ze. Jazeker, zei Aili weer en ze besprenkelde Greta met Carina Cologne, een voordeeltje dat je hebt als je bij PUB werkt, zei ze. Zeg maar wat je wilt hebben en ik regel het voor een zacht prijsje. O, zuchtte Greta, ik wil alles hebben, zijden kousen, korsetten, cosmetica, parfums... Greta hing uit het raam, keek naar beneden op de binnenplaats. Wat goed, een kloprek. Wat zit er trouwens in dat schuurtje, vroeg ze.

‘Hout.’

‘De boom ziet er mooi uit.’

‘De binnenplaats is altijd modderig.’

‘Goed genoeg voor een zomerfeest.’

‘Finnen en Zweden feesten niet met elkaar.’

‘Zijn er nog meer dan wij hier?’

‘Er wonen twee Duitsers op de derde.’

‘En Duitsers en Finnen feesten wel samen?’

‘Greta, neem je me in de maling, het is nog maar een paar jaar geleden dat we de Duitsers uit ons eigen land verjaagd hebben.’

‘Ja, maar daarvoor waren we bondgenoten.’

‘Hier, schone lakens.’

Terwijl Aili Greta hielp met het opmaken van het extra bed, vertelde ze dat de wasruimte in de kelder was. Die werd gedeeld met de Duitsers en andere kostgangers. Je kunt hier blijven tot je je eigen kamer hebt gevonden, ging ze verder. Er is geen haast bij, maar begin ruim op tijd te zoeken. Er wordt veel gesloopt in Stockholm en de toestroom vanaf het platteland is groot.

De septemberzon grilde het varkensvlees, maakte het asfalt zo zacht dat de schoenen erin vastplakten en de autobanden sporen achterlieten. De plaatstalen daken zinderden, die ook, en in de Kocksgatan werden de geraniums achter het vensterglas gesmoord. Greta bleef bij de Skeppsholmsbrug staan. Stockholm, dacht ze. De hoofdstad van Zweden. De stroom kolkte langzaam. De schepen van de Russische Arctische Vloot lagen voor anker. De moordende hitte stoomde uit de monden van passerende fietskoeriers. Ze was op tijd vertrokken omdat ze op haar eerste werkdag absoluut niet bezweet wilde aankomen. Kaptensgatan 12, herhaalde ze. Kaptensgatan 12.

Greta had Zweeds geleerd in Vasa. Ze verstond het goed en had complimenten gekregen van juffrouw Falander. Toch hield ze het woordenboek stevig vast en beet in haar wang terwijl ze een stapje achteruit deed toen mevrouw Barck de deur opendeed.

Jeetjemina. Mevrouw Barck bleek net zo oud te zijn als zijzelf. Maar duizend miljoen keer eleganter. Ze droeg huisschoenen met veren. Gelakte nagels en een blouse met stofknopen.

‘Kom binnen, Greta,’ zei ze, en toen zag Greta de kinderen achter haar rug. Karl is zes jaar oud, Gunnar drie, zei mevrouw Barck en ze schoof de kinderen achteruit zodat Greta erlangs kon. Zo, zeg juffrouw Greta maar gedag. Greta zag meteen dat de kinderen begrepen dat mevrouw Barck niet blij was met het dienstmeisje dat ze net had binnengelaten. Misschien was het de jas. Misschien was het het woordenboek dat ze stevig in haar hand vasthield.

‘Goedendag.’

‘Goeiendag.’

‘Juffrouw Greta komt uit Finland.’

‘Wat is Finland, mam?’

Mevrouw Barck begon te lachen. U moet begrijpen, juffrouw Greta, zei ze, ons laatste dienstmeisje kwam uit Berlijn. Daarna ging ze verder.

‘Greta zal vandaag blijven tot de advocaat om vijf uur thuiskomt.’

Toen Greta haar jas had opgehangen, keek ze de kamer in die meteen rechts was. Een televisietoestel stond voor de open haard. Haar eerste impuls was om erheen te lopen en haar wang ertegenaan te leggen. O, ze wilde zo graag televisiekijken. Misschien zou ze dat kunnen. Ooit. Samen met de kinderen. Tussen de gordijnen door scheen de zon recht op de plafondlamp. De schaduwen van hun armen leken op een grote zwarte spin op het plafond.

Mevrouw Barck ging haar voor naar het raam. Greta kan heel erg dichtbij boodschappen doen. Ze wees. Daar op de hoek is de apotheek, iets verderop ziet u de kruidenierswinkel en nog een stukje verderop vindt juffrouw Greta de slagerij en een melkwinkel. Als Greta boodschappen doet, trekt ze Gunnar mee in het karretje. Daarvóór heeft ze Karl naar de kleuterschool gebracht. Greta blijft elke dag een uur buiten met Gunnar zodat hij frisse lucht krijgt. Greta bereidt drie keer per dag een maaltijd. Naast ontbijt en warm eten dus ook het avondeten. De advocaat heeft een maagzweer, voor hem moet Greta dus speciale pap klaarmaken. De kinderen en ik eten een gewoon ontbijt na de advocaat. De werktijden zijn normaliter van halfzeven 's ochtends tot zeven 's avonds. Greta maakt elke week schoon. Voor Kerstmis krijgt ze hulp bij de grote schoonmaak. Bij feestelijke gelegenheden krijgt Greta ook hulp van een kokkin. Het loon is vastgesteld op tweehonderdvijfentwintig kronen per maand.

Toen Greta terugkwam in de Åsögatan, bracht ze verslag uit aan Aili over haar eerste dag. Ze imiteerde het jongetje Karl. Hij klinkt als een kleine advocaat, zei ze en ze sprak hem na.

Kan Greta.

Begrijpt Greta.

Wil Greta zo vriendelijk zijn en.

Toen ze de worst liet aanbranden, had hij als een klein baasje gezegd 'dit mag niet nog een keer gebeuren'. En de kleine jongen, Gunnar, had in zijn broek gepoept, en de ramen moest ze zowel in het voorjaar als in de herfst lappen. En soms moest ze in het weekend bij bepaalde gelegenheden oppassen, en de bontjas moest gelucht worden en voor het weekend moest er Pommac worden gekocht.

Aili onderbrak Greta, er zijn vast en zeker banen in de brouwerij als je ander werk wilt. De brouwerij is hier vlakbij in de Åsögatan. De Duitsers op de eerste verdieping hebben daar gewerkt, je kunt het hun

vragen. Greta sperde haar ogen open en riep uit: 'Nooit van mijn leven een fabriek.'

'Wat is er dan goed genoeg voor de deftige juffrouw Greta?'

'Iets anders, maakt niet uit wat, waarom geen... ziekenhuis.'